

آموزه های مکتب کنفوسیوس 儒家学说

دکتر محمد رضا الهامی
استاد دانشگاه و عضو هیات مدیره

انجمن دوستی ایران و چین

اسفند ۱۴۰۱

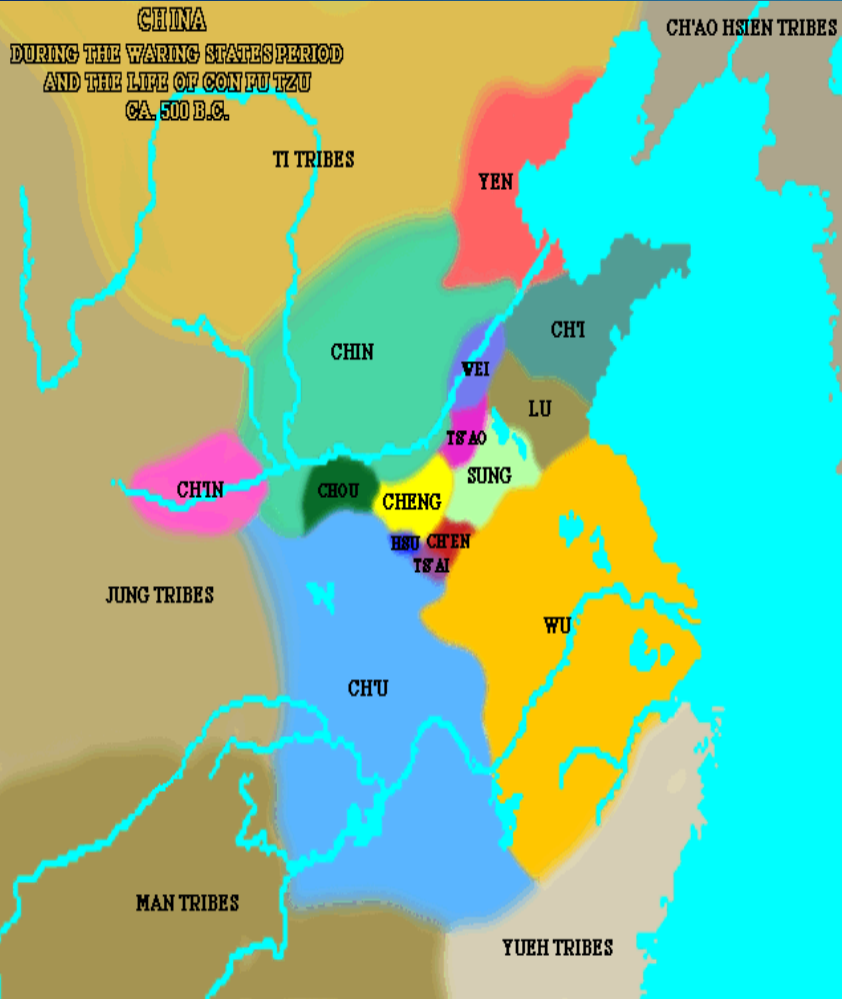
زندگی کنفوسیوس

▶ کنفوسیوس، آن چنان پرآوازه است که از مشاهیر و بزرگان کل تاریخ بشریت به شمار می رود،

▶ قدر و ارزش کنفوسیوس در کشور چین به اندازه ای است که هنگام اشاره به فرهنگ سنتی چین، نام وی همواره در اذهان زنده می شود.

▶ در جامعه چین هیچ شخصیتی به اندازه “کنفوسیوس” تاثیرگذار نبوده، حکم پیامبر و برای عده ای، سقراط شرق را تداعی می کند.

کنفوسیوس در دوره ۵۵۱ تا ۴۷۹ قبل از میلاد، زمان سلسله “جوو شرقی” زندگی می کرد.

دوره ای که تقریباً با دوره هخامنشیان در ایران هم زمان بود و امپراتوری رم هنوز در رم ایجاد نشده بود.

امپراتوری جوو از ۷ ایالت کاملاً مستقل تشکیل می شد از جمله چین، چو، جیائو، وو، سانگ و لو؛ که کنفوسیوس در ایالت “لو” که یکی از ایالت‌های جوو و بخشی از استان شانگ دون کنونی است، به دنیا آمد.

زندگی کنفوسیوس

▶ پدر کنفوسیوس: کونگ شو لیانگ جی؛ مشهور به دلاوری و بی باکی

▶ درتپه ای به نام نی چیو بدنیا آمد و اسمش را کونگ چیو نام نهادند.

▶ در واقع اسم لاتین کنفوسیوس برگرفته شده است از "کونگ" اسم فامیل او و "فوزی" یعنی استاد بزرگ می باشد.

▶ ازدواج در سن ۱۹ سالگی، صاحب فرزندی بنام "کونگ لی"

▶ کنفوسیوس در دوره جوانی؛ هنر ارابه رانی و کمانگیری و تاریخ و حساب و موسیقی و آداب یا آیین ها را آموخت، اما کار (دولتی) را با سمت ناظر انبار غله در امیرنشین زادگاهش آغاز کرد و سال دیگر مسئول کشتزارهای دولتی شد که از کاردانی او گله ها پروار و تندرست شدند.

▶ در سال ۵۱۷ ق م و ۳۵ سالگی کنفوسیوس، شاهزاده نان گونگ کنفوسیوس را به پایتخت شاهی جو اعزام کرد. در این شهر او با حکیم لائوتسه دیدار کرد. این دیدار تاثیری عمیق در زندگی و افکار کنفوسیوس گذاشت.

▶ «امروز من توفیق دیدار لائوتسه را داشتم تنها می توانم او را با ازدها مقایسه کنم»

زندگی کنفوسیوس

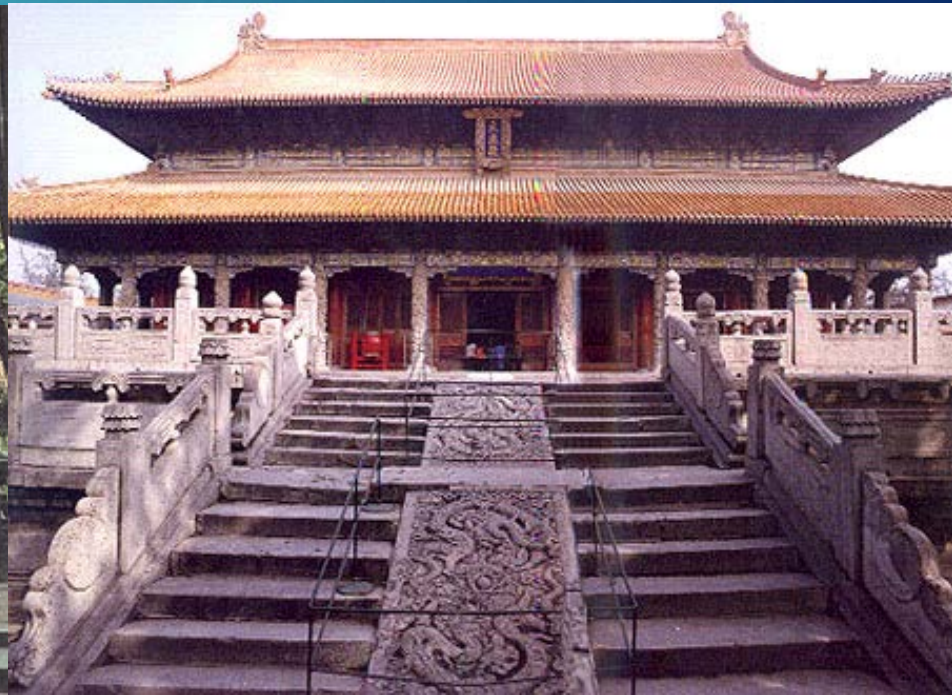

- ▶ لائوتسه قانون جهانی معنی یا روح همه چیز را همان دائو (道) یا "طریق" و "راه" است می نامد.
- ▶ دوره بعدی تقریباً از چهل سالگی کنفوسیوس همراه با جوشش عقلانی و تهذیب روحانی شروع می شود. عمده فعالیت وی بر سه امر مهم تمرکز می یابد:
- ▶ اول، جمع کردن مریدان و شاگردان از جمله فرزندش "کونگ لی" و پیرو محبوبش "ین خویی" تعلیم و تربیت در زمینه فضیلت و معرفت؛
- ▶ فعالیت دوم او، نگارش تالیفات و تعلیمات حکمت آموز خویش از جمله کتاب "بهار و خزان" (چون چو) او که می توان "وصیت نامه سیاسی کنفوسیوس" نامید؛
- ▶ سوم هم سخنان و اندرزهای سیاسی او با بعضی از پادشاهان و حکمرانان ممالک چین که در گفتار پنجم کتاب انتخابات یا مکالمات او آمده است.
- ▶ کنفوسیوس پس از آن، در سن ۵۱ سالگی شهردار و از آن پس نیز ریاست دادگاههای شهر را بدست آورد و بالاخره در ۵۶ سالگی نخست وزیر کشور "لو" شد .

زندگی کنفوسیوس

➤ کنفوسیوس در چهارمین ماه سال ۴۷۹ ق م، در سن هفتاد و سه سالگی درگذشت. او را در جوار زادگاهش شهر چوفو به خاک سپردند. بعد از سپری شدن بیست و پنج قرن هنوز معابد کنفوسیوس در کشور چین برقرار است.

➤ این کتیبه ی اصلی در همه ی این معابد است که: «**او با آسمان و زمین یک مثلث می سازد**»، یعنی در شخص کنفوسیوس نیروهای دوگانه ی آسمان و زمین به هماهنگی کامل می رسند. این سخن گویای احترامی است که توده ی مردم چین برای کنفوسیوس قائل بود.

آثار کنفوسیوس (شش اثر کلاسیک)

- ▶ دسته اول: “شش اثر کلاسیک” (لیو جینگ) ؛ گردآوری به‌مراه شاگردانش در آخرین دوره زندگی.
- ▶ دسته دوم: “چهار کتاب” (سه شو)؛ مجموعه سخنان و حکمت های برگزیده او گردآوری و تنظیم توسط مریدان و شاگردانش.
- ▶ و اما شش اثر کلاسیک عبارتند از:
 - ▶ ۱- کتاب اسناد (شو جینگ) ، دیدگاه تاریخی کنفوسیوس؛
 - ▶ ۲- کتاب شعر و سروده ها (شی جینگ)، دیدگاه شاعرانه او؛
 - ▶ ۳- کتاب فضایل اخلاقی یا شعائر (لی جی)، دیدگاه اجتماعی او؛
 - ▶ ۴- کتاب موسیقی (یوه جینگ)، دیدگاه موسیقایی کنفوسیوس؛
 - ▶ ۵- کتاب تغییرات یا تبدیلات (ای جینگ)، دیدگاه متافیزیکی او؛
 - ▶ ۶- سالنامه بهار و خزان (چون چیو)، دیدگاه سیاسی اوست.

آثار کنفوسیوس (شش اثر کلاسیک)

- ▶ در کتاب جوانگ زه، هدف خاص هر یک از این موضوعات آورده شده است:
- ▶ «شعر برای یاد دادن آرمان است؛ تاریخ یاد دادن رویدادها است؛
- ▶ آیین ها یاد دادن رفتار است؛ موسیقی یاد دادن هماهنگی است؛
- ▶ تغییر، نیروی دوگانه ی (یین و یانگ) جهان را می آموزد؛ و بهار و پاییز اصل بزرگ سربلندی و وظیفه را می آموزد».
- ▶ کتاب تغییرات (ای جینگ/چینگ) از شاهکارهای کنفوسیوس و بنیان عقاید فلسفی کنفوسیوس بشمار می رود. در کتاب تغییرات اساس و قوا و احکام خلقت که به عبارت فلسفی بترتیب ریشه ها و صورتها و قانونها می نامد، شرح داده و آفرینش جهان مادی و موجودات و مراتب ترقی و تکامل آنها بویژه انسان را بیان می دارد.
- ▶ کنفوسیوس با تدریس این شش کتاب فرهنگ و تمدن کهن جوو را به دیگران انتقال داد. او خود گفت: " **من راوی هستم نه آفریننده، من به سخنان گذشتگان شوق و علاقه دارم و آنها را تصدیق می کنم.** "

آثار کنفوسیوس (چهار کتاب)

- ▶ و اما دسته دوم، "چهار کتاب" که در واقع "انجیل" شرقی ها نام گرفته، توسط جو زه در دوره سونگ (حدود قرن یازدهم میلادی) گردآوری و تدوین شده است.
- ▶ این مجموعه عبارتند از:
- ▶ سخنان یا مکالمات (لون یو)، سخنان کنفوسیوس
- ▶ معرفت یا دانش بزرگ (ده سویه)، دانش گسترده
- ▶ آیین میانه‌گزینی (جونگ یونگ)، زیست‌هماهنگ
- ▶ منسیوس (منگ زه شوا/آموزه‌های منگ)، تفکر فلسفی دنیای بی‌نظم

Л.С. ПЕРЕЛОМОВ
КОНФУЦИЙ
• ЛУНЬ ЮЙ •

論語

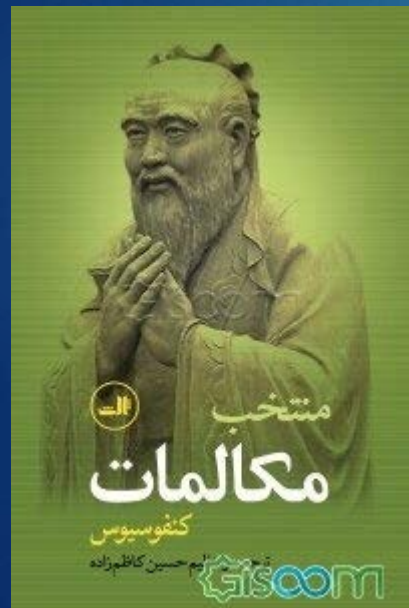
آثار کنفوسیوس (مکالمات)

▶ کتاب موسوم به "لون یو یا مکالمات" حاوی افکار، سخنان و مطالبی درباره دیدگاه کنفوسیوس در دوره باستانی همچون قران و کتاب مقدس مسیح مقدس؛

▶ در این کتاب سخنان کنفوسیوس به زمینه های مختلف مانند تحصیل ، موسیقی ، گردشگری و دوستی مربوط است . بسیاری اقوال وی به ضرب المثالهای مورد استفاده عموم مردم چین مبدل شده است.

▶ کتاب "لون یو" کتابی است که به دست شاگردان کنفوسیوس بویژه "جوزه" گردآوری شده است. آن ها اندیشه های سیاسی، اخلاقی و آموزشی و هنری کنفوسیوس را جمع آوری کردند و با در کنار هم قرار دادن آن و دسته بندی جملات، این کتاب فوق العاده مهم یعنی "لون یو" را برای مردم چین به یادگار گذاشتند.

▶ کنفوسیوس و کتاب او، برای چینی ها بسیار ارزشمند است. مردم چین آن قدر به این کتاب "لون یو" افتخار می کنند و آن را ارزشمند می دانند که عنوان می کنند، با نصف "لون یو" می توان جهان را اداره کرد.

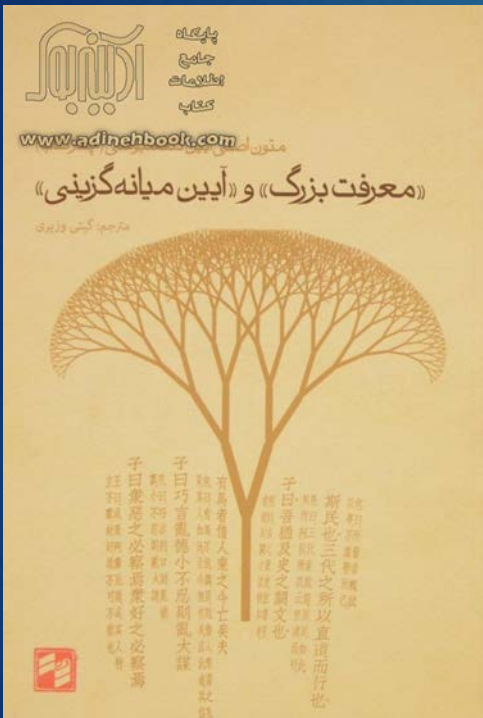

آثار کنفوسیوس (ده سویه یا معرفت بزرگ)

▶ استاد چنگ می گوید: "معرفت بزرگ کتابی است که توسط مکتب کنفوسیوسی اشاعه یافته است، و دروازه ای را بنا می سازد که نوآموزان از آن طریق بسوی فضیلت و تقوا هدایت می شوند.

▶ اگر ما در حال حاضر می توانیم نظم و ترتیبی را دریابیم که گذشتگان بدان وسیله آموخته های خود را دنبال می کردند، این امر را صرفا مدیون حفظ و نگهداری این اثریم.

▶ منتخبات و منسیوس پس از آن قرار دارند. دانش پژوهان باید درس خود را با این مبحث آغاز کنند، آنگاه شاید بتوان امیدوار بود که از خطا در امان بمانند."

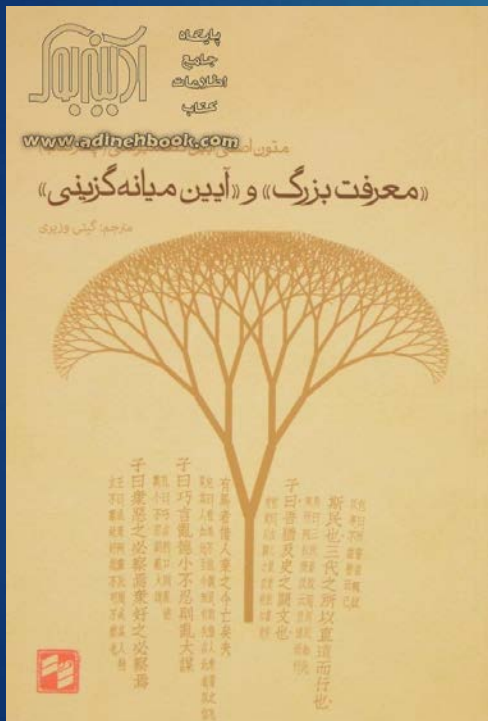
آثار کنفوسیوس (جونگ یونگ یا آیین میانه‌گزینی)

▶ استاد چنگ می گوید: "جونگ (中) نبودن تمایل به هیچ طرف نامیده می شود، و یونگ (庸) نپذیرفتن هیچ گونه تغییر.

▶ منظور از جونگ راه راستی است که باید هر آنچه در زیر آسمان است آن را دنبال کند، و منظور از یونگ اصل ثابتی است که به هر آنچه در زیر آسمان است نظم می بخشد.

▶ این کتاب ابتدا از یک اصل آغاز می کند، بعد آن را گسترش می دهد، و سپس تمامی چیزها را در بر میگیرد، و نهایتاً باز می گردد و تمامی آن چیزها را در هم می پیچد و تحت همان یک اصل قرار می دهد.

▶ این طومار را باز کنید، همه عالم را پر خواهد کرد؛ آن را در هم پیچید، همچون رازی سر به مهر خواهد ماند. ذوقی نهفته در آن، پایان ناپذیر و تمامی آن علم ناب است.

آثار کنفوسیوس

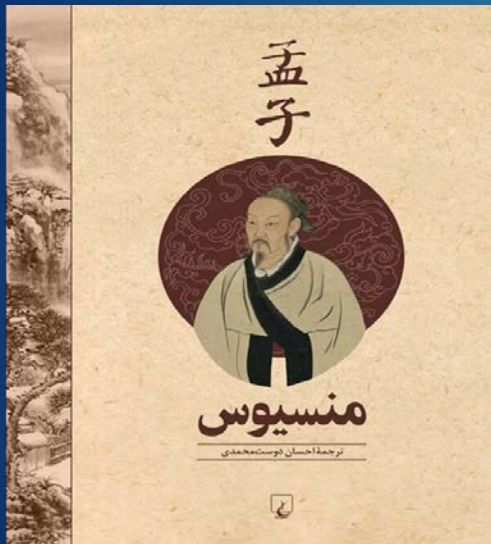
(آموزه های منسیوس)

► «منسیوس» از جمله فیلسوفان مشهور چینی و در نظام کنفوسیوسی مهم ترین فرد پس از کنفوسیوس است.

► کتاب "منسیوس" حاوی حکایت های اخلاقی از آئین «کنفوسیوسی»، پندها، مکالمات و فلسفه «منسیوس» و گفت و گوهای او با هم عصرانش است. این پندها و مکالمات، طولانی تر و اغلب دارای نوعی زمینه‌اند و بدین سبب روشنتر از آثار خود کنفوسیوس‌اند.

► منسیوس در میان حکمای دوران کهن احتمالاً بزرگترین نویسنده با نوعی سبک ادبی بی نظیر است تا آنجا که کتاب منسیوس در کنار کتابهای معرفت بزرگ، آیین میانه‌گزینی و منتخبات کنفوسیوس قرار گرفته و این مجموعه به نام چهار کتاب معروف شده است.

► همچنین باید گفت که موفقیت بزرگ منسیوس در این بوده است که وی نه تنها در مقابل عقاید جدید با موفقیت از تعالیم کنفوسیوس دفاع کرده بلکه در این کار به نظام کنفوسیوسی نیز عمقی تازه بخشیده است.

اهم تعلیمات کنفوسیوس یا مکتب رو جیا

- ▶ کنفوسیوس دینی بمعنای واقعی تاسیس نکرد، ولی به تصدیق همه دانشمندان کنفوسیوسی بانی مذهب رسمی دولت چین است.
- ▶ این مذهب در حقیقت یک مکتب فلسفی اخلاقی است که با جامه قدسی دینی آراسته شده و نظریه مکتبی "رو" (儒) نامیده می شود.
- ▶ در حقیقت مکتب فکری " رو " یکی از مکاتب فکری باستانی چین و نوعی اندیشه فلسفی است نه مذهبی .
- ▶ فضایل اخلاقی ساده اساس تعلیمات کنفوسیوس را تشکیل می دهد.
- ▶ این تعلیمات ارکان حکومت را بر اساس محکم عقل، زندگی ملت را بر پایه عدالت و درستکاری، پیروزی وجدان بر نفس همراه با تفکر، صداقت و خلوص نیت و میانه روی توام با احترام به خود و دیگران، همراه با اطمینان و اعتماد و در یک کلام، اجرای احکام عقل کلی جهان استوار می سازد.

اهم تعلیمات کنفوسیوس یا مکتب رو جیا

- ▶ یکی دیگر از اهداف مکتب کنفوسیوس ایجاد هماهنگی در جامعه است. این هدف جز با ایجاد تقوی یا رفتار اجتماعی صحیح در افراد بدست نمی آید.
- ▶ برای هدایت مردم به داشتن رفتار اخلاقی درست باید معیار تشخیص خوب از بد را نشان داد. در مکتب کنفوسیوس قاعده اخلاق و سلوک لی، یا اصل تناسب، معیار تشخیص خوب و بد است.
- ▶ در انتخابات آمده: "با دیگران همان کن که دوست داری با آن کنند؛ و آنچه را بر خود روا نمی داری بر دیگران نیز روا مدار." در آیین کنفوسیوس این معیار به اصل "شو"، یا معامله به مثل، شهرت یافته است. این نظریه «قانون طلایی اخلاق» نامیده شده است.
- ▶ و در نظریه اعتدال آمده است: "اگر مرد نه از آسمان می نالد و نه از انسان ها شکایت می کند." بلکه هوشیارانه هر کاری را بر اساس اصول اخلاق و سلوک لی و تعالی انجام می دهد.

۱- (رن، خیرخواهی / انسانیت)

Benevolence

- ▶ «رن» بیانگر آرمان کنفوسیوس است درباره ی تربیت انسان، شکوفاندن استعدادهای او، تعالی بخشیدن به شخصیت فرد و حفظ حقوق انسان.
- ▶ «رن» ترجمان نیک خواهی، انسانیت و صفای ضمیر است.
- ▶ کاراکتر «رن» از دو واژه ساخته شده است، یکی «انسان» و دیگری «دو»، و این نشان می دهد که «در رن» نه تنها انسان بلکه بستگی او با انسان های دیگر هم تاکید می شود.
- ▶ «رن دوست داشتن دیگران است. رن فضیلت کامل است.»
- ▶ کنفوسیوس در حقیقت رن را نه تنها گونه ی خاصی از فضیلت اخلاق بلکه آمیزه یی از همه ی فضائل می داند.
- ▶ کنفوسیوس برای تشریح جنبه عملی "رن" می گوید: "انسان که دوست نداری دیگران با تو رفتار کنند، خود با دیگران رفتار مکن."

۲- (لی، سلوک)

Ritual

- ▶ "لی" یعنی معیار اعمال و گفتار یا همان اصول اخلاق و سلوک می باشد که پایه و اساس عمل یک انسان خیر خواه است.
- ▶ اعمال فرد باید متناسب با موقعیت باشد و چنین اعمالی با فضیلت و هماهنگی با سلوک انگاشته می شود.
- ▶ پایبندی به اصول اخلاق، سلوک لی و صحت عمل لازمه دعوی خیرخواهی بشر است.
- ▶ ین یوان از کنفوسیوس پرسید: "تقوای کامل چیست؟" گفت: "تسلیم نفس و سر نهادن به سلوک و رفتار درست."

۳- (وفاداری، جونگ)

Loyal

- ▶ جان انسان در حالت جونگ کاملاً با خویشتن راست است.
- ▶ واژه ی چینی جونگ از دو مولفه ی «میانه» و «دل» ساخته شده است. انسان که دلش در میان باشد با دیگران همدردی می ورزد (و از این رو) به خود وفادار خواهد بود.
- ▶ به زبان کنفوسیوس: «او مرد رن است و هر چند که می خواهد خویشتن را نگاه دارد، دیگران را هم نگاه می دارد، و هر چند که کمال خویش را می خواهد دیگران را هم به کمال می رساند.»
- ▶ جونگ راه مثبت تمرین رن است.

۴- (شو، نوع دوستی)

恕

Pardon

- ▶ در حالت شو جان از جهان بیرون از خود، فهمی کامل و همدردی کاملی دارد.
- ▶ واژه ی چینی شو به معنای «چون دل خود» است، یعنی با دیگران آن کن که دلت می گوید. کنفوسیوس در معنای شو می گوید:
«آن چه به خود نمی پسندی به دیگران میسند».
- ▶ شو راه منفی تمرین رن است.
- ▶ مفهوم های جونگ و شو همان دو مفهوم سیائو بمعنای پدرفرزندی (孝) و دی (悌) بمعنای احترام برادری است، با این فرق که این دو اصولا به پیوندهای درون خانواده اشاره می کند، اما آن در «جونگ و شو» معنایی عام تر دارد. در هر دو مورد دلبستگی به حالتی از جان است که در آن مهر حقیقی و ناخودپرستانه غلبه دارد.

德

۵- (ده، اخلاق یا فضیلت)

Virtue

- ▶ از نظر کنفوسیوس ، آنچه که حاکمیت برتر را توصیف می کرد ، داشتن حق یا فضیلت بود.
- ▶ چنین «فضیلتی» به عنوان یک قدرت اخلاقی در نظر گرفته می شود که بدون پیروزی در نیروی جسمی بتواند یک پیروزی را کسب کند ، چنین "فضیلتی" نیز به حاکم این امکان را می داد که بدون ایجاد مشکل در خود و با تکیه بر معاونان وفادار و مؤثر ، نظم خوب را در حکومت خود حفظ کند.
- ▶ کنفوسیوس ادعا کرد که: "کسی که به واسطه فضیلت خود فرمانروایی می کند ، در قیاس بمانند ستاره قطبی می ماند؛ او در جای خود باقی می ماند و همه ستاره های کمتر از آن ادای احترام می کنند."

۶- (ون، تعلیم و تربیت)

Education

- ▶ ویژگی بارز تفکر کنفوسیوس تأکید او بر آموزش و مطالعه است.
- ▶ او ضمن تأکید بر "شش هنر" - آیین ، موسیقی ، تیراندازی با کمان ، پیاده روی ، خوشنویسی و محاسبات - کاملاً روشن است که او اخلاق را مهمترین موضوع می داند.
- ▶ به نظر می رسد که موقعیت کنفوسیوس یک حالت میانی بین یادگیری و تأمل در مورد آنچه آموخته است می باشد. **"کسی که می آموزد اما فکر نمی کند گم شده است. کسی که فکر می کند اما نمی آموزد، در معرض خطر بزرگی است"**
- ▶ روشهای آموزشی کنفوسیوس قابل توجه است. او هرگز در عمق موضوعی گفتگو نمی کند. در عوض ، او سؤالاتی را مطرح می کند ، از بخش هایی از کلاسیک ها نقل می کند ، یا از قیاس های مناسب استفاده می کند ، و منتظر است تا شاگردانش به جواب های مناسب برسند.

پنج رابطه در مکتب کنفوسیوس

- ▶ رابطه پدر فرزندی: اهمیت رابطه پدر و پسر و برادر کهتر و مهتر ؛
- ▶ استاد و شاگرد: رابطه بین استاد و شاگرد از عوامل مهم یک جامعه سالم و شرافتمندانه، معلم مهمترین راهنمای زندگی فرد؛
- ▶ شوهر و زن: زن و شوهر باید متکی به یکدیگر و نسبت به هم وفادار باشند، همدیگر را درک کنند و به هم احترام بگذارند؛
- ▶ ارتباط دوستی: اهمیت تاثیر همنشین بر رفتار و شخصیت و منش فرد؛
- ▶ مراد و مرید: آیین کنفوسیوس فاقد طبقه روحانی است، و خاقان گرامی ترین موجود روی زمین است.

اعتدال یا طریقه میانه‌گزینی (جونگ یونگ)

中庸或谐和

▶ جونگ (中) نبودن تمایل به هیچ طرف نامیده می‌شود، و یونگ (庸) نپذیرفتن هیچ گونه تغییر. منظور از جونگ راه راستی است که باید هر آنچه در زیر آسمان است آن را دنبال کند، و منظور از یونگ اصل ثابتی است که به هر آنچه در زیر آسمان است نظم می‌بخشد.

▶ اصل میانه‌گزینی عامل نیرومند استمرار و پایداری فرهنگ چینی شده است. هیچ گاه نشده که یک نظام اندیشه با آن تماس پیدا کند بتواند آن را از تاثیر باز دارد. درس دادگری و دادگستری آن، درس روح شکیبایی و به هم مهر ورزیدنش امروزه هم چون پیش برای چین درست و شایسته است- نه تنها چین که چون نیک‌بنگری برای همه‌ی جهان چنین است.

کتب درسی مکتب کنفوسیوس

مجموعه آثار کنفوسیوس بعنوان کتب درسی مدارس خصوصی نام گرفت و بعد از سلسله یوان بعنوان منبع سوالات امتحانات استخدامی محققین قرار گرفت. این آثار از ۶۰۵ تا ۱۹۰۵ میلادی (تا یک قرن پیش) جزو کتب درسی اجباری چین بود و هر دانش آموز باید مطالب آن را می آموخت و حفظ می نمود.

و اما، آنچه مهمتر از همه باید گفت اینکه این آثار نماینده تفکر مکتب کنفوسیوسی یا "مکتب رو" (儒家)، مبانی و اصول اعتقادات مردم چین و ریشه فرهنگ ملت چین می باشد. این آثار و تفکر کنفوسیوسی ابتدا ژاپن، کره جنوبی و سایر کشورهای جهان را تحت تاثیر قرار داد.

کلماتی از مکالمات /منتخبات کنفوسیوس (لون یو)

- ▶ هماهنگی در عین تفاوت! (همزیستی با تفاوتها)
- ▶ آنچه را دوست نداری، برای دیگران نیز خواه! (قانون طلایی اخلاق)
- ▶ جوانمرد در سخن گفتن محتاط است، و در عمل کردن حساس.
- ▶ از اشتباه چشم پوشیدن و تغییر ندادن آن، خود اشتباهی فاحش تر است.
- ▶ دانستن، دانستن است؛ و جهل هم نادانی است و دانستن این خود نوعی خرد است.
(جهل مرکب نداشتن، نوعی خرد است)!
- ▶ انسانی که از عواقب آینده هشیارنباشد، بزودی باید نگران حوادث قریب باشد.
- ▶ انسانی که از اعتبار سخن نمی گوید، بر او نمی توان اعتماد نمود.

جمع بندی

- ▶ ابتدا مروری بر زندگی کنفوسیوس حکیم و خدمات او،
- ▶ بررسی اجمالی و خیلی مختصر آثار او در دو دسته شش اثر کلاسیک و چهار کتاب،
- ▶ مهمترین آنها کتاب لون یون یا منتخبات و ای چینگ یا تبدیلات،
- ▶ اهم آموزه های کنفوسیوس یا مکتب رو مورد بحث قرار گرفت و شش اصل مهم «رن، لی، جونگ، شو، ده و ون» بتفصیل شرح داده شد.
- ▶ در قسمت انتهایی، نیز به کتاب جونگ یونگ یا طریقه میانه گزینی پرداخته شد که قرابت بسیار نزدیکی با آموزه های دینی ما دارد، که مطالعه تطبیقی آن پژوهشی دیگر می طلبد، تنها یک نمونه از مبحث طریق الوسطی؛ از سخنان امام علی (ع) در خطبه ۱۶ نهج البلاغه:
- ▶ «الْيَمِينُ وَالشِّمَالُ مَضَلَّةٌ وَالطَّرِيقُ الْوَسْطَى هِيَ الْجَادَّةُ عَلَيْهَا بَاقِيَ الْكِتَابِ وَ آثَارُ النَّبُوَّةِ». راه چپ و راست گمراهی، و راه میانه، جاده مستقیم الهی است که قرآن و آثار نبوت، آن را سفارش می کند.

منابع و مراجع

- مکالمات، کنفوسیوس، حسین کاظم زاده ایرانشهر، شرکت انتشارات علمی و فرهنگی، ۱۳۸۳
- کنفوسیوس و طریقه چینی، اچ. جی. کریل، گیتی وزیری، انتشارات سروش، ۱۳۸۰
- آموزه های بودا و کنفوسیوس، گاليله سوماناسیری، اکبر برخوردار، انتشارات بین المللی الهدی، ۱۳۸۳
- تاریخ فلسفه چین، چوجای و وینبرگ جای، ع. پاشایی، نشر گفتار، ۱۳۶۹
- کنفوسیوس: فیلسوف و معلم چینی، مایکل برگن، فرید جواهر کلام، انتشارات ققنوس، ۱۳۸۹
- تاریخ اندیشه در چین، هرلی گلنسر کریل، مرضیه سلیمانی، نشر ماهی، ۱۳۹۳
- معرفت بزرگ و آیین میانه‌گزینی: متون اصلی آیین کنفوسیوسی (چهار کتاب)، جیمز لگ، گیتی وزیری، نشر بصیرت، ۱۳۹۴
- منسیوس: حکایتهای اخلاقی از آیین کنفوسیوس، D.C.L.، گیتی وزیری، نشر بصیرت، ۱۳۹۰
- تاریخ فلسفه چین، فانگ یو لان، فرید جواهر کلام، نشر فرزانه روز، ۱۳۹۰

با سپاس و تشکر فراوان! 致谢!

和而不同!

己所不欲，勿施与人

过而不改，是谓过矣。

君子欲讷于言，而敏于行。

知之为知之，不知为不知，是知也!

人无远虑，必有近忧!

人而无信，不知其可也

